
крупного заполнителя (щебня или гравия) с размером зёрен от 5 до 40 мм и более. Состав бетонной смеси чаще всего характеризуют содержанием цемента (Ц, кг/м³ бетонной смеси), величиной В/Ц и соотношением массовых долей цемента, мелкого и крупного заполнителя, например, 1:3:7, где цифры соответствуют массовым долям цемента, мелкого и крупного заполнителя. В бетонных смесях общестроительного назначения содержание цемента составляет 8–15 %, а заполнителей – 80–85 % (по массе).

Для бетонных смесей на минеральных вяжущих определяют: удобоукладываемость, плотность, пористость и расслаиваемость. Показатель удобоукладываемости включает определение подвижности бетонной смеси (по величине осадки конуса (ОК)) или определение жёсткости бетонной смеси (по времени вибрации, необходимому для выравнивания предварительно отформованного конуса, а также может определяться другими способами). Характеристика пористой структуры бетонной смеси включает определение объёма вовлечённого воздуха и объёма межзерновых пустот. Свойство расслаиваемости бетонной смеси включает определение раствороотделения и водоотделения.

Для бетонных смесей специального назначения, а также смесей, приготовленных на органических полимерных вяжущих, специальных вяжущих, смесей на органических заполнителях, перечень определяемых и нормируемых характеристик может существенно отличаться. Это положение относится также к бетонным смесям, выпускаемым в сухом виде.

ЛИТЕРАТУРА

1. Михайловский И. Б. Теория классических архитектурных форм. – Издательство В. Шевчук. – Москва. – 2003.
2. Байер В. Е. Архитектурное материаловедение. – М.: Архитектура-С, 2006. – 264 с.
3. Архитектура: формы, конструкции, детали: ил. Справочник / Э. Уайт, Б. Робертсон; пер. с англ. Е. Нестеровой. – М.: Астраль: АСТ, 2007. – 111 с.

УДК 725.8.012.8.001.036

СТИЛЬОВІ НАПРЯМИ ВИРІШЕННЯ ІНТЕР'ЄРІВ КЛУБНИХ БУДІВЕЛЬ В УКРАЇНІ РАДЯНСЬКОГО ПЕРІОДУ

Єрещенко О. Г., аспірантка при кафедрі теорії, історії архітектури і синтезу мистецтв
Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури
Тел. (044) 570-27-27

Анотація. В статті представлено стилістичний аналіз клубів та Палаців культури радянського періоду в Україні. Виявлено характерні ознаки основних стильових напрямів, в яких вирішувались інтер'єри досліджуваних типів будівель.

Ключові слова: стилі, інтер'єр, клуб, Палац культури, конструктивізм, радянський класицизм, технологізм, характеристика стилю.

Постановка проблеми. Інтер'єри клубних будівель відображають повну картину змін стильової спрямованості на кожному етапі розвитку радянської архітектури. Оскільки

внутрішній простір є найбільш змінною складовою, важливо дослідити його розвиток для відтворення втрачених та реконструкції збережених інтер'єрів.

Мета роботи. Проаналізувати основні стилі та стильові напрями, які застосовувались при вирішенні інтер'єрів клубів та Палаців культури радянського періоду на прикладі Харкова, визначити їх характерні риси, елементи.

Задачі роботи. Визначити стилістику клубних будівель радянського періоду та їх внутрішнього простору як невід'ємної складової частини.

«Паперова архітектура» пошукових проектів 1920-х років відіграла значну роль у визначенні стильового спрямування радянської архітектури. Початковий етап можна назвати протоконструктивізмом, коли через різні стильові течії – дорику, стилі раннього італійського Ренесансу і середньовіччя йшли до стильової єдності в рамках авангарду [1, с. 639]. Початок нової стильової епохи в Україні ілюструє зведений у 1913 році Театр-клуб в Дніпропетровську за проектом інженера О. М. Гінзбурга.

На початку 20-х років складаються та організаційно оформлюються різні творчі угруповання архітекторів. Звернення до традицій національної архітектури підтримувала асоціація художників Червоної України (АХЧУ), у складі якої були арх. Д. Дьяченко, К. Мощенко та ін. Асоціація проголосувала, що шлях до своєрідності української архітектури нової доби полягає «...від широкого використання здобутків національного мистецтва, спостереження та фіксації сучасного реального життя... до утворення нового ...мистецтва» [3, с. 93].

1928 р. утворено Об'єднання сучасних архітекторів України (ОСАУ) з правлінням у Харкові, яке видавало журнал «Нова генерація» та стояло на позиціях конструктивізму. До найвідоміших конструктивістів належали І. Малозьомов, О. Вербицький, Г. Яновицький, Г. Швецько-Винецький, Я. Штейнберг, І. Мілініс, О. Молокін, О. Дмитрієв. Тогочасні вимоги економії та введення і використання новітніх конструкцій та матеріалів відповідали творчим установкам новаторських течій [1, с. 14]. Конструктивісти вважали, що оформлення клубів мало бути таким: «...Прості, зручні меблі, чіткі контури стін, «гра» конструктивно-виправданих форм, добір матеріалів і фактур дадуть суворий ансамбль, збудований не на анархічних засадах творчості митця, а на точному математичному розрахуванні на науковій базі...» [4, с. 72]. Для виконання задумів конструктивістів необхідні були високоякісні будівельні роботи, матеріали, різноманітні за кольором та фактурою, що практично було відсутнє в будівництві. При цьому, коли технічні можливості не дозволяли здійснити певні характерні для стилю елементи, вони імітувалися [5, с. 15].

Кожен етап розвитку радянської архітектури супроводжувався різкою зміною стильової спрямованості, гострою критикою здобутків попередників та інакомислячих. На рисунку 1 наведено стилі та стильові напрями, якими користувалися автори при вирішенні інтер'єрів клубів та Палаців культури в Україні.

Серед клубів, що розмістились в пристосованих будівлях, заслуговують на увагу рішення інтер'єрів будинку письменників імені В. Блакитного та Клубу друкарів в м. Харкові. Організований в 1927 р. будинок письменників імені В. Блакитного займав будівлю в стилі модерн (1912 р., арх. В. Н. Покровського та П. В. Величко). Реконструкцію інтер'єрів проведено за ескізами художника А. І. Страхова [6, с. 244]. Вирішення інтер'єру в стилі українського архітектурного модерну зазнало жорсткої критики з боку конструктивістів: «...Фризи стін використовують дуже вільно і безсоромно книжкові прикраси Нарбута. Коли у Нарбута всі ці закрутки були зроблені манерою штрихів (під дереворит), то тут, за технічною неможливістю це виконати на стінах, довелось площини орнаменту фарбувати цілком. Від цього всі фризи вийшли надзвичайно тяжкими і

гнітючими для глядачів. Це ще підсилюється темним (і досить дешевим) фарбуванням їх... Лампи зі стін переключаються стилем з дверима...» [4, с. 68].

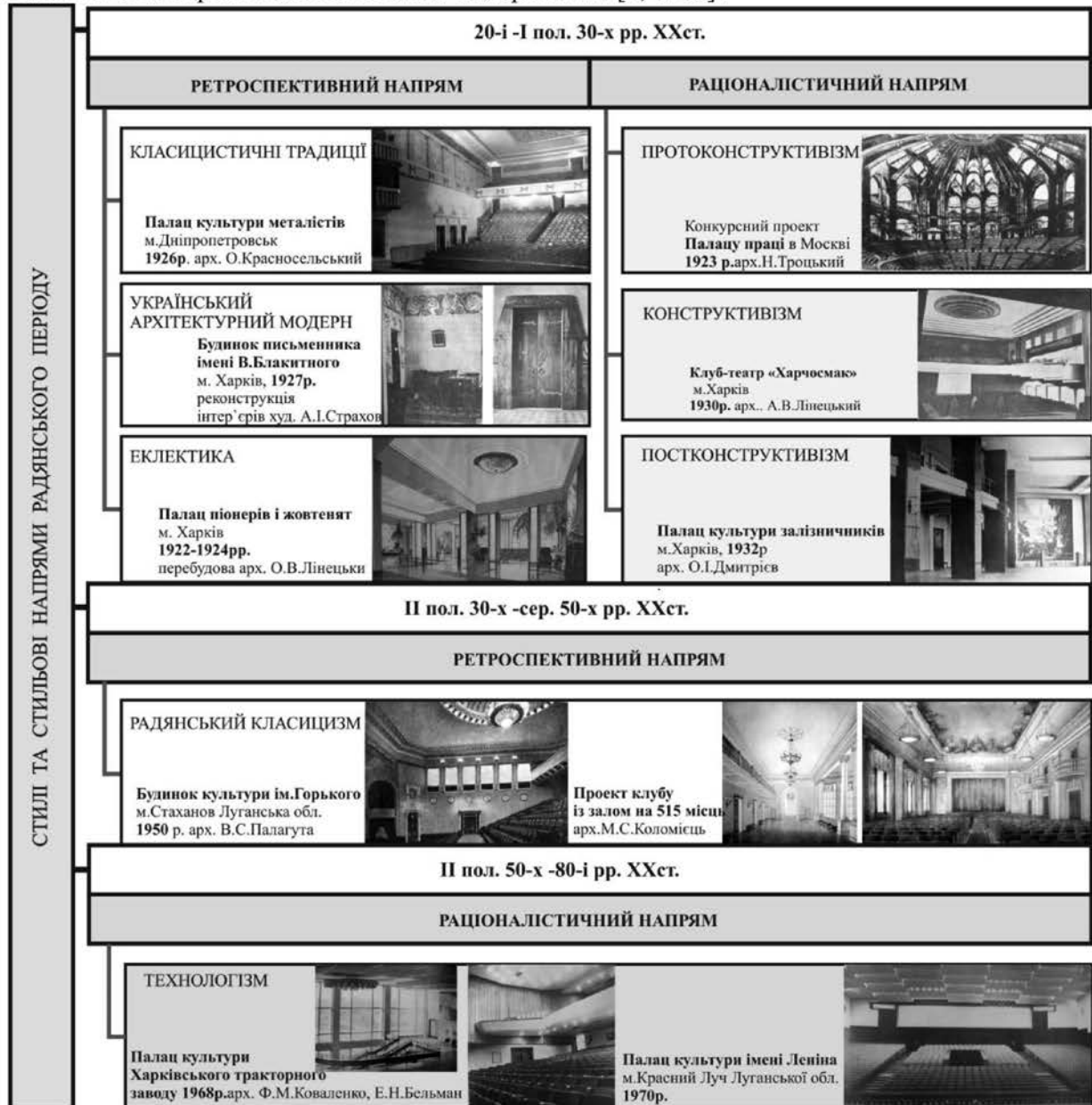

Рис. 1. Стилi та стильовi напрямi радянського перiоду, що застосовувались при вирiшеннi інтер'єрів клубів та Палаців культури

Інтер'єр Клубу друкарів виконано в єгипетському стилі, збережено не лише зовнішні форми, а й характерні для Єгипту кольори – рожевий, блакитний, жовтий, рудуватий. Стіни в коридорах і фойє оформлені фризами з варіацій форм квітки лотоса. В глядацькому залі група колон стоїть з обох боків сцени. Бічні двері у вигляді пілона завершуються крилатим сонцем з маскою фараона [4, с. 68].

Серед архітектурних творів конструктивістів у Харкові вирізняються стильовою єдністю Клуб будівельників ім. М. Горького (1928 р.), «Харчосмак» (1930 р.), Клуб-їдальня будівельників ХТЗ (193–1932 рр.), Клуб канатників.

Харківський Будинок Червоної Армії імені К. Є. Ворошилова не мав нічого спільного за стилем з використаною коробкою будинку колишніх «Присутственных мест». Добудована частина та інтер'єри були вирішені в стилі конструктивізм. Театральний зал

мав вигляд «...величезної побіленої коробки з гофрованими боками. В цих гофрованих боках... джерела світла червоного, синього та зеленого кольорів. Замість люстри до стелі залу був підвішений величезний фанерний ящик...» [7, с. 12]. Фойє були оброблені фанерними панелями, наповнені фанерними меблями, кулеподібними лампами і настінними лампами у вигляді корабельних ілюмінаторів. Це повторювалось і в інших приміщеннях. У кабінеті начальника стіни було викладено паркетом.

Палац дворянського зібрання в стилі пізнього класицизму зазнав перебудови в 1922-1924 рр. Розширив будівлю О. В. Лінецький за рахунок сусідніх будівель зі збереженням стилю. В 1935 р. тут розмістився Палац піонерів і жовтенят. У вирішенні інтер'єрів Палацу спостерігалось застосування різних стилів.

Перша значна споруда післяреволюційної Полтави (1922 рік) – Народний дім імені Короленко (нині середня школа № 10) – відрізняється поєднанням форм класицизму і модерну. Більш пізні будівлі – самобутні, в їх архітектурі переважає український модерн. В цих формах було споруджено Клуб залізничників біля станції Полтава–Південна (1926 рік) [8, с. 33].

В 1932–1934 рр. конструктивісти намагалися зберегти свої основні досягнення під зовнішньо стилістичною еkleктикою. Це призвело до формування стильового етапу, який може розглядатися як завершальний по відношенню до авангарду і як початковий по відношенню до традиціоналізму – постконструктивізм [1, с. 16]. До визначних клубних будівель даного етапу можна віднести Палац культури залізничників у Харкові (1932 р.).

Характеристика основних стилів, якими користувалися архітектори при вирішенні інтер'єрів з наведенням характерних рис та елементів представлено в таблиці.

Пошуки при створенні Палацу Рад в Москві можна вважати роботою над створенням стилю «соціалістичного реалізму», який орієнтував архітекторів на використання стилізованих архітектурних форм і містобудівних прийомів класицизму. Інтер'єри Палацу повинні були продовжувати і розвивати ідею архітектурного образу всієї будівлі. В інтер'єрах зберігаються принципи ордеру і ритму основних вертикальних та горизонтальних членувань, прийнятих в фасадах [9, с. 16]. Співпраця різних видів мистецтва визначалась однією з головних задач методу соціалістичного реалізму.

Освоєння традицій світового та національного зодчества виражалось в ті роки в різних формах: і як інтерпретація прийомів і архітектурних деталей античності і епохи Відродження, і як поєднання класичної схеми будівлі з національним архітектурним декором, і як розвиток традицій національного зодчества [5, с. 228].

В 1930-ті рр. сформувався своєрідний симбіоз ренесансних і класицистичних форм. Що стосується проголошеного в методі соцреалізму принципу використання національних традицій, то їхній вплив допускався переважно в орнаменталі. В Україні застосування національних елементів було вкрай обмежено, бо загалом розцінювалось як прояв буржуазного націоналізму. Були пропозиції охрестити цей стиль як пролетарська класика, сталінський ампір, декоративний стиль, радянський класицизм [2, с. 68].

В архітектурі Харкова 1930-х рр. відобразились стильові пошуки, характерні в цілому для розвитку архітектури даного періоду в країні. Основною задачею було створення «радянського стилю» в архітектурі. До класицистичного спадку звертались архітектори: Н. М. Підгорний, О. М. Бекетов, П. Е. Шпара, Г. А. Яновицький, П. В. Мозговий, арх. худ. М. Ф. Покорний, Е. А. Лимарь.

Характеристика основних архітектурних стилів радянського періоду,
які використовувались при формуванні інтер'єрів закладів культури

Назва стилю, період панування	Витоки	Принцип наслідування	Загальна характеристика	Характерні риси, елементи
Конструктивізм 20-ті рр. – I пол. 30-х рр. XX ст.	радянський авангард	новаторство, раціональне вирішення функціональних задач; введення в практику наукових методів; орієнтація на нові матеріали та конструкції	простота, конструкція – єдиний засіб естетичної виразності; фіксація функції просторовою структурою; оголеність просторово-конструктивної структури; динамічна композиція; використання сучасних матеріалів: скло, пластик, сталь	виявлення конструктивної основи, широке використання написів, емблем, реклами; відмова від синтезу мистецтв; імітація матеріалів; метроритмічні ряди лопаток та спрощених пілястр; площинні, лінійні форми, їх вільне сполучення; відсутність декору
Радянський класицизм II пол. 30-х рр. – I пол. 50-х рр. XX ст.	класицизм, ренесанс, національні і традиції	запозичення історичних тем та сюжетів; вільне трактування; недотримання пропорцій	парадна монументальність; ілюзорність; респектабельність; перебільшення; тематика декоративного наповнення: соціалістичне будівництво, меморіальна тема, тема героїзму, праці, достатку, культ фізичної сили, тема виховання молоді, влади, дружби народів, технічного прогресу; другорядне значення функціонально-конструктивної структури; синтез архітектури з живописом та скульптурою; продовження в інтер'єрі ідеї	застосовуються фрески, мозаїка, майоліка, живописні панно, гобелени, вітраж, різьблення по каменю, дереву, металопластика, розцвічений барельєф; застосування радянської атрибутики в декоративній обробці

ДИЗАЙН АРХИТЕКТУРНОЙ СРЕДЫ

			архітектурного образу будівлі	
Технологізм II пол. 50-х рр. – 80-ті рр. XX ст.	раціоналістичні тенденції	типізація та уніфікація конструктивних рішень, досягнення економічного ефекту	простота, технізація архітектури та дизайну; звільнення від жорсткого підпорядкування функціональному графіку; нерозчленованість простору; спрощення в трактуванні об'єму; контрастне співвідношення підкреслено легких та важких елементів; розкриття інтер'єрів в середовище	використання яскраво виражених текстур, природних матеріалів; фрески, мозаїки, композиції з керамічних плиток та кольорової цегли, вітражі, чеканка, декоративні тканини; металеві, бетонні рельєфи використовуються як декоративна текстура; атектонічні меблі

На наступному етапі виникає новий раціоналістичний напрямок радянської архітектури – технологізм. В його межах архітектурна форма складалась як прямий наслідок технологічних та техніко-конструктивних рішень. Ствердження технологізму, нової вітчизняної версії раціоналістичної архітектури, стало загальносвіттовим явищем [10, с. 7]. Відособленість архітектури і дизайну від просторових мистецтв підсилило їх технізацію. Предметно-просторове оточення стало занадто жорстким, механістичним в своїй раціональній упорядкованості. Сприймались непорушно лозунги: «Орнамент – злочин», «менше – означає більше», «форма визначає функцію» і т. д. В інтер'єрах цього часу все частіше використовуються природний камінь, цегла, кераміка, дерево. Кожній функції намагались представити свій простір. Відношення форми і функції стали більш вільними [11, с. 196].

В 1960-х роках і пізніше архітектори іноді звертались в своїх творах до форм української народної архітектури. Архітектори по-різному підходили до пошуку нових стильових рис. Іноді це призводило до формалістичних рішень, з порушенням масштабності, використання бруталних форм [12, с. 98].

Якщо більшість будинків культури та клубів будувались в цей час за типовими проектами, то інтер'єри були авторськими рішеннями. Так, Палац культури Харківського тракторного заводу – це типовий проект 2С-06-6, а вирішення інтер'єрів виконано Укрмістбудпроект (м. Харків) [13, с. 23]. Внутрішній простір будується на чітко, геометрично окреслених площинах та стриманості опорядження. Стіни фарбуються чи покриваються синтетичними матеріалами, застосовано обробку деревом, його імітаціями. Використовується художній текстиль, велике значення надано ужитковому мистецтву, кераміці, склу, електроарматурі, підвісним лампам, озелененню. За тим самим типовим проектом побудовано Палац культури Запорізького трансформаторного, Миколаївського суднобудівного заводів та Палац культури імені Г. І. Петровського в Кременчуці. Інтер'єри кременчуцького варіанту виконав арх. А. Багдасарян. Мармурове панно «Берізка» – цитування з київського Палацу культури «Україна». Застосовано в оформленні тематичні вітражі (автор В. Задорожний). В оздобленні приміщень використано мармур, туф, фельзит, цінні породи дерева.

Починаючи з 70-х років активізувався пошук підвищеної виразності архітектури вцілому. Використання підкреслено легких, дематеріалізованих рішень з перевагою

геометрії скла і металу співіснувало з більш відчутними, матеріально вагомими композиціями з акцентованою пластикою об'ємів і форм [14, с. 331].

Ляльковий театр у Полтаві (арх. Ю. Н. Добровольський, інж. Б. Н. Петтер, Л. М. Пушкарь), збудований 1978 р., є вдалою спробою використання мотивів українського стилю. Композиційне та колористичне рішення фасадів продовжено в інтер'єрі. Широко використовуються місцеві види декоративно-прикладного мистецтва. Добровольський застосував новий підхід до використання спадщини: асоціативне сприйняття типових загальних особливостей народного мистецтва і втілення їх в нові, сучасні форми архітектури [3, с. 98].

Підсумовуючи, можна зробити наступні **висновки**:

1. На основі аналізу збудованих в радянський період об'єктів визначено класифікацію інтер'єрів за стильовими ознаками. Встановлено: на першому етапі становлення радянської архітектури (20-ті – I пол. 30-х рр.) характерним є співіснування різних стилів та стильових напрямів та найбільш поширеним є раціоналістичний напрям, представлений конструктивізмом; наступний етап (II пол. 30-х – I пол. 50-х рр.) означений застосуванням радянського класицизму; на третьому етапі (II пол. 50-х – 80-ті рр.) панує технологізм.
2. Нові будівлі клубів Харкова та їх інтер'єри вирішувались в єдиному стилі, та при вирішенні інтер'єрів клубів, розміщених в пристосованих будівлях, чи добудованих, автори не дотримувались стильової єдності.
3. Виявлено характерні ознаки основних стильових напрямів, в яких вирішувались інтер'єри досліджуваних типів будівель:

- конструктивізм: простота, конструкція – єдиний засіб естетичної виразності; фіксація функції просторовою структурою; оголеність просторово-конструктивної структури; динамічна композиція; використання сучасних матеріалів; широке використання написів, емблем, реклами; відмова від синтезу мистецтв; імітація матеріалів; метро-ритмічні ряди лопаток та спрощених пілястр; площинні, лінійні форми, їх вільне сполучення; відсутність декору;

- радянський класицизм: парадна монументальність; ілюзорність; респектабельність; перебільшення; тематика декоративного наповнення ідеологізована; другорядне значення функціонально-конструктивної структури; синтез архітектури з живописом та скульптурою; широке застосування фрески, мозаїки, майоліки, живописного панно, гобеленів, вітражів, різьблення по каменю, дереву, металопластику, розцвічення барельєфів; продовження в інтер'єрі ідеї архітектурного образу будівлі; застосування радянської атрибутики в декоративній обробці.

- технологізм: простота, технізація архітектури та дизайну; звільнення від жорсткого підпорядкування функціональному графіку; нерозчленованість простору; спрощення в трактуванні об'єму; контрастне співвідношення підкреслено легких та важких елементів; розкриття інтер'єрів в середовищі; використання яскраво виражених текстур, природних матеріалів; фрески, мозаїки, композиції з керамічних плиток та кольорової цегли, вітражі, чеканка, декоративні тканини; металеві, бетонні рельєфи використовуються як декоративна текстура; атектонічні меблі.

ЛИТЕРАТУРА

1. Хан-Магомедов С. О. Архитектура советского авангарда: Кн.1: Проблемы формообразования. Мастера и течения. — М.: Стройиздат, 1996. — 709 с.
2. Тимофієнко В. Стильові визначення будівель ХХ століття.//Київська старовина. — 2000. — №3. — С. 58–71.

3. Лебедев Г. Український архітектурний стиль // Київська старовина. – 2000. – № 3. – С. 81–100.
4. Коваленко Є. Клюб м. Харкова в середині // Нова генерація. – 1929. – № 5. – с. 67–72.
5. Всеобщая история архитектуры: В 12 т. – М.: Стройиздат, 1975. – Т. 12 (первая книга): Архитектура СССР / отв. ред. Н. В. Баранова. – 754 с.
6. Лейбфрейд А. Ю., Полякова Ю. Ю. Харьков от крепости до столицы: Заметки о старом городе. – Х.: Фамо, 1998. – 335 с.
7. Касьянов О. Будинок червоної армії і флоту в Харкові // Архітектура радянської України. – 1938. – № 2. – с. 11–12.
8. Гладиш К. В. Архитектура и памятники Полтавщины: путеводитель – Харьков.: Прапор, 1982. – 104 с.
9. Архитектура Дворца Съездов. Материал V пленума правления союза архитекторов / ред. И. Г. Сушкевич. – М.: Красный пролетарий, 1939. – 111 с.
10. Иконников А. В. Историзм в архитектуре. – М.: Стройиздат, 1997. – 559 с.
11. Искусство ансамбля. Художественный предмет – интерьер – архитектура – среда / Сост. и науч. ред. М. А. Некрасова. – М.: Изобразительное искусство, 1988. – 464 с.
12. Асеев Ю. С. Стили в архитектуре Украины. – К.: Будивельник, 1989. – 104 с.
13. Интерьеры общественных зданий. Альбом. – М.: Госстройиздат, 1963. – 143 с.
14. Архитектура СССР 1917–1987 / Ю. П. Бочаров, Н. Ф. Гуляницкий и др. // – М.: Стройиздат, 1986. – 552 с.

УДК 725.578

ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИНТЕРЬЕРОВ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ДДУ

Диалло Л. Т., аспирант кафедры основ архитектуры и дизайна архитектурной среды
Одесская государственная академия строительства и архитектуры
Тел. (048) 7206-672

Аннотация: В статье освещены принципы и приемы формирования архитектурной среды интерьеров специализированных детских дошкольных учреждений (ДДУ) для старшей дошкольной группы (5–7 лет) с нарушениями развития слуха и зрения.

Ключевые слова: специализированное детское дошкольное учреждение (ДДУ), архитектурная среда, дети с нарушениями развития слуха и зрения, дети с особыми образовательными потребностями.

Проблема исследования. Развитие детей с особыми образовательными потребностями в специализированных ДДУ непосредственно взаимосвязано с решением архитектурной среды. Необходимость комплексного подхода к вопросам реабилитации детей с особыми нуждами и создание для них инновационного учебно-воспитательного пространства подчеркивалась на многих Всеукраинских научно-практических конференциях. Проблемы типологической и пространственной организации архитектурной среды учреждений для личностей с нарушениями психофизического развития рассматривались в работах: И. О. Данчак, Н. В. Шолух, вопросы создания специализированной архитектурной среды для детей в работе В. К. Степанова (1987), В. Ф. Рунге и Ю. П. Манусевича, М. С. Иршидат; Е. Ю. Калмета, Я. С. Родик, С. Ф. Наумо-